

Академии питания. Оказывается, на тот момент у каждого пятого ребенка уже имелись заболевания органов пищеварения, эндокринной системы, у каждого второго - гастрит, а у некоторых даже язва желудка. Большинство учеников страдало анемией, испытывали дефицит кальция и фолиевой кислоты. Поэтому в школах повсеместно введен запрет на блюда, приготовленные на основе сухих пищевых концентратов быстрого приготовления, салаты с майонезом, острые соусы. Запрещена в учреждениях образования и реализация газированных напитков (за исключением минеральных вод), сухариков, чипсов, жвачек.

Сегодня в планах Академии питания ввести дополнительные уроки для детей начальных классов наряду с другими общеобразовательными предметами, где бы им рассказывали о том, как правильно питаться. «Нужно воспитывать культуру питания среди детей, начиная с младших классов», - говорит президент Казахской Академии питания Ю.Синявский.

В Костанайском педагогическом колледже при подготовке специалистов для начальной школы при изучении курса «Анатомии, возрастной физиологии» большая роль уделяется вопросам собственного рационального питания, режима питания младших школьников.

Поэтому на занятиях активно ведется работа по расширению знаний об экологически адекватном питании, несомненно, являющихся базой для любого дальнейшего воспитательного процесса в направлении формирования основ рационального питания и здорового образа жизни в целом. Студентами разрабатываются конспекты уроков, так называемая серия «Уроки питания».

Таким образом, рациональное питание следует принимать как одну из главных составных частей здорового образа жизни, как один из факторов продления активного периода жизнедеятельности, как одно из компонентов валеологической культуры человека. И в Костанайском педагогическом колледже при подготовке будущих педагогов этому уделяется огромное внимание. Валеологическая культура предполагает длительный процесс глубокого осознания необходимости быть здоровым человеком и применения в повседневной жизни своих знаний. Валеологическая культура должна быть присуща каждому человеку, но для педагога она является особенно значимой и необходимой.

12 ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУДЕ МАТЕМАТИКАНЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

*Қауатаева С.Ж.,
БІ.Алтынсарин ат. Арқалық мемлекеттік
педагогикалық институты
математика мамандығының 3-курс студенті
Ғылыми жетекшісі: Сабитбекова Г.С.
математика және физика кафедрасының аға оқытушысы*

Еліміздегі қазіргі білім саласын заман талабына сай дамыту керек екендігі күмән туғызбайды. 1997 жылы әлемдік білім кеңістігіне кіру туралы Лиссабон конвенциясына ТМД елдерінің ішінде Қазақстанда қол қойды. Бұл құжатты қабылдау жоғары білім берудің сапасын одан әрі жақсарту мақсатында орта жалпы білім берудің мерзімін ұзартуды талап етеді. Білім мен ғылым – әлеуметтік жағдайды жақсартудың құралы, прогреске апаратын жол десек, 12 жылдық білім беру жүйесі – бүгінгі күн талабынан туындап отырған өзекті мәселе. Мұндай талпыныстар біздің елімізде де жүріп жатыр.

Қазақстан Республикасының әлемдік өркениетке кіруіне қатысты білім беру саласына қойылып отырған заман талабы – шығармашылықпен жұмыс істей алатын, бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеп қалыптастыру. Бұл жұмыс Қазақстан Республикасында білім беруді 2010 жылға дейін дамытудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес, 12 жылдық білім беру жүйесіне көшумен байланысты жүзеге асыру жоспарланған.

12 жылдық білім беру жүйесінде білім беруді ұйымдастырудағы жеке тұлғалық, іс – әрекеттік, құзіреттілік тұлғалар жалпы білім беруді ұйымдастырудағы жаңаша көзқарас ретінде қарастырылуда[1].

Білім берудегі негізгі мақсат тек білімді, кәсіби мамандандырылған адам дайындау ғана емес, рухани дүниесі бай және адамгершілігі зор, қоғамдық өмірдің барлық аясында ұлттық құндылықтарды бағалауға және дамытуға қабілетті тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Жеке тұлғаны қалыптастыру білім беру мен тәрбие процесінде жүзеге асырылатындықтан, білім мазмұнын таңдауда әр баланың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеру тереңірек және нақтырақ қарастырылуы қажет.

Ұстаздар оқушылардың мектепте алған білімдерін болашақта пайдалана білу, жүзеге асыру қабілеттерін дамытуымыз керек.

Оқушылардың болашақ өміріне қажетті «Математика» пәні бойынша құзіреттіліктеріне тоқталайық:

Вербалды – коммуникативтік құзыреттілік:

- ғылыми – түсінікті аппаратты, математикалық тілді, әдістерді меңгеру;
- нақты есептерді математика мен информатика тіліне аудара білу;

Логикалық – алгоритмдік құзыреттілік:

- негізгі логикалық операторлар мен ақыл –ой операцияларын ұғыну, салыстыру, абстракция, жалпылау, анализ, синтез, классификация, жорамалдау, дәлелдеу және оларды қолдана білу;
- есептер шығаруда және үрдістер мен құбылыстарды математикалық модельдеуде алгоритмді құру және қолдану;
- математикалық тұжырымдардың логикалық заңдылық тұрғысындағы сипаттамасын оның адамзат қызметінің барлық аймағында қолданылуын білу.

Графикалық – кеңістік құзыреттілік:

- объектілердің түрлеріне байланысты жазықтық пен кеңістікте ажырата білу;
- ақыл – ой амалдарын орындау және практикалық қызметте объектілерді кеңістік пен жазықтықта орналастыра, құрастыра сәйкестендіре, түрлендіре, ерекшелендіре білу.

Ақпараттық – технологиялық құзыреттілік:

- математикалық білімді игеруде ақпараттық технологияның негізгі мүмкіндіктерін пайдалана білу; (интернет, диск, интербелсенді тақтамен жұмыс)
- дайын бағдарламаларды пайдалану; (конструктор, электрондық оқулықтар)
- өздігінше бағдарлама құру негізінде есептер шығара білу;
- тақырыптық презентациялар жасай білу

Математика пәні мектеп курсында міндетті пәндердің бірі болғандықтан оқушылардың даярлығы да стандарттан төмен болмауы тиіс. Математиканы оқытудағы негізгі талап – оқушыға есептер шығара білу жолдары мен тәсілдерін үйрету. Әрбір оқушының қабілеті мен математикалық білімі әр түрлі деңгейде болатыны белгілі. Сондықтан математикадан берілетін тапсырмалар мазмұны білім алуды жалғастыруға қажетті нақты математикалық білімді меңгеруді, интеллектіні дамытуды, математикалық іс – әрекетке тән және қоғамда толыққанды қызмет етуге қажетті ойлау сапасын қалыптастыруды қажет етеді.

Оқушылардың білім деңгейіне мезгілімен айқын, дәл баға беру олардың білімге құштарлығын арттыруға түрткі болары сөзсіз. Сонымен қатар оның тәрбиелік маңызы да зор. Сол себепті тапсырмалар оқушылардың тек білімінің деңгейі ғана емес, олардың күтілетін нәтижелерге жетудегі әрбір қимылы, яғни әрбір іс-әрекеті тексерілетіндей етіп жасалды. Сонымен қатар төмендегідей ғылыми негіздемеге сүйене отырып, оқушылардың құзіреттіліктің үш деңгейіне жетуге мүмкіндік алуына жағдай жасалды.

1) Мазмұны бойынша тапсырмалар оқушылардың:

- математикалық ойлауын;
- математикалық жағдаяттарды ауызша және жазбаша дәйектеу біліктерін;
- проблема қою және оны шешу біліктерін;

- математикалық модель құру, математикалық тілді пайдалану біліктерін дамытуға мүмкіндік жасасуы тиіс.

2) Тапсырмаларды түзуде математикалық құзыреттіліктің үш деңгейі ескерілді. Оның біріншісі математикалық фактілерді мазмұндауды, есептеу әдістерін және есептеуді орындауды қамтиды, екіншісі, қойылған міндетті шешу үшін қажетті әртүрлі математикалық тақырыптардан алынған материалдардың байланысын анықтаумен және оны интеграциялаумен сипатталады. Үшінші деңгей жалпылау мен интуицияны қажет ететін математикалық ойлауды талап етеді.

Оқушылардың құзыреттіліктің бірінші деңгейіне жетуін тексеру үшін дәстүрлі оқу есептері пайдаланылды. Екінші деңгей қарапайым өмірлік мәні бар есептер шығару көмегімен жүзеге асырылады. Үшінші деңгейге жетуін тексеру үшін ұсынылған өмірлік жағдаятты өзбетінше «математикаландыру» қажет етілетін күрделі тапсырмалар құрастырылды. Мұнда оқушы жағдаяттағы математика құралдарымен шешілетін негізгі проблеманы анықтайды, соған сәйкес оның математикалық моделін құрады. Одан кейін қойылған математикалық есепті шешу жолдарын ойластырады, математикалық тұжырымдамалардың көмегімен оны шешеді. Бұл әрекет тапсырмада қарастырылған жағдаяттың жеке ерекшеліктерін ескере отырып есеп жауабын тұжырымдаумен аяқталуы қажет[2][3].

Кез келген баланың бойында қандай да бір математикалық білімі болады, бірақ оның деңгейі әртүрлі.

Қай сыныпта болса да тақырыпты меңгеру барысында УДЕ технологиясын және алгоритмдерді, тақырыптық карточкаларды қолданған тиімді.

Карточкалардың тиімді жақтары:

- Меңгерілмеген тақырыптарын қайталауға мүмкіндік береді.
- Формуласын еске түсіреді.
- Үлгіге сүйене отырып, деңгейлік тапсырмаларды өздігінен орындайды.
- Тақырып бойынша негізгі білімді өздігінен меңгереді.
- Өздігінен жеке жұмыс жасауға дағдыланады.
- Кез келген класта оқушылардың біліміндегі олқылықтарды (пробелы в знании) нақтылап қайталауға, бекітуге мүмкіндік береді.

Тақырыптық карташалардың құрылымы:

- Бірінші бағанда – теориялық материал(ережелер, анықтамалар, формулалар және т.б)
- Екінші бағанда – үлгі (үш деңгейде шығарылып көрсетіледі)
- Үшінші бағанда – тапсырмалар (үш деңгейде).

Коррекциялық тақырыптық карточкалар үлгісін ұсынамын:

Көбейтудің үлестірімділік заңы 5 сынып

Формуласы	Үлгі	Тапсырмалар
Қосындыны санға көбейту үшін, сол санға әрбір қосылғышты жеке-жеке көбейтіп, одан шыққан көбейтінділерді қосу керек. Айырманы санға көбейту үшін, сол санға азайғышты да, азайтқышты да көбейтіп, бірінші көбейтіндіден екінші көбейтіндіні азайту керек.	$(a + b)c = ac + bc$ $(a - b)c = ac - bc$ $16(2+m)=16*2+16m=32+16m$	$7(x+5)4(x-3)12(5+x)$ $9(2-y)$ $25(4-n)$
	$25(4-y)-76=25*4-25y-$ $76=100-25y-76=24-25y$	$2(x+7)+4*9(3-y)+1511(x+6)+34$ $25(4-y)-76$ $22(y+4)-19y$
	$23a+4(5a-3)=23a+4*5a-$ $-4*3=23a+20a-12= 43a-12$	$9+2(3a-4)5b+4(b-7)16+8(5-c)$ $29+7(2-3a)$ $15a+2(5a-3)$

Тақырыптық карточкаларды әр сабақтың мазмұнына, құрылымына байланысты қолдануға болады. Ал алгоритмдерді әр тараудың басында қолданған тиімді. Алгоритмдер арқылы оқушылардың оқулықпен өздігінен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады.

Алгоритмдер құрылымы:

Бірінші бағанға – тараудың негізгі ұғымдары (жалпы түрі, анықталу және мәндер облысы, өсу, кему аралығы, түрлері, туындысы, қасиеттері, ерекше жағдайлары) әр тараудың басында таблица түрінде әрбір оқушыға таратылады.

Екінші бағанға – тақырып бойынша кітаптан дұрыс жауаптарын оқушылар өздігінен тауып жазады. Белгілі бір уақыттан (10-15 мин) соң мұғалімнің жауап парағымен тексеріледі. Мысалы:

Көрсеткіштік және логарифмдік функциялардың қасиеттері, туындысы 11 сынып
Көрсеткіштік және логарифмдік функциялар өзара кері функциялар

Функция	Көрсеткіштік	Логарифмдік
Жалпы түрі	$y = a^x \quad (a > 0, a \neq 1)$	$y = \log_a x \quad (a > 0, a \neq 1, x > 0)$
Анықталу облысы	$\mathbb{R}$ – барлық нақты сандар жиыны	$\mathbb{R}_+$ - барлық оң сандар жиыны
Мәндер облысы	$\mathbb{R}_+$ - барлық оң сандар жиыны	$\mathbb{R}$ – барлық нақты сандар жиыны
Өсу аралығы	$a > 1$ - функция өседі, - теңсіздіктің таңбасы өзгермейді	$a > 1$ - функция өседі, - теңсіздіктің таңбасы өзгермейді
Кему аралығы	$0 < a < 1$ - функция кемиді, - теңсіздіктің таңбасы қарама – қарсы таңбаға өзгереді	$0 < a < 1$ - функция кемиді, - теңсіздіктің таңбасы қарама – қарсы таңбаға өзгереді
Графигінің орналасуы	I ж/е II ширектерде	I ж/е IV ширектерде
Түрлері	$a^x e^x$	$\ln x = \log_e x$ – натурал логарифм $\lg x$ – ондық логарифм
Туындысы	$(a^x)' = a^x \ln a$ $(e^x)' = e^x$	$\ln' x = \lg' x = (\log_{10} x)' = \frac{1}{x \ln 10}$
Қасиеттері	<ol style="list-style-type: none"> $a^x * a^y = a^{x+y}$ $a^x : a^y = a^{x-y}$ $(ab)^x = a^x b^x$ $(a^x)^y = a^{xy}$ $a^1 = a: a^0 = 1$ $a^{-n} = \frac{1}{a^n}$ 	<ol style="list-style-type: none"> $a^{\log_a b} = b \quad (b > 0, a > 0)$ негізгі логарифмдік тепе – теңдік $\log_a 1 = 0, \log_a a = 1, \log_a (a^n) = n, a > 0, a \neq 1$ $\log_a xy = \log_a x + \log_a y$ $\log_a \frac{x}{y} = \log_a x - \log_a y$ $\log_a x^p = p \log_a x$ $\log_a a^x = x$ $\log_a a^x = \log_a x, n=0$ $\log_a b * \log_b a = 1$ $\log_a x^n = n \log_a x$ $a^{\log_a x} = x$ $\log_a x_1 * \log_b x_2 = \log_a x_2 * \log_b x_1$

Осындай карточкалар мен алгоритмдер кез келген пәнге қолданған тиімді әрі нәтижелі. Алгоритмдерді қолдану барысында оқушы жинақтылыққа, нақтылыққа, өздігінен ізденуге үйренеді. Белгілі бір тәртіппен орындалғанда тақырып оқушының ойында тез сақталады деп есептеймін[4][5].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР-да білім беру дамытудың 2005- 2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
2. Г.Кұдайбергенова «Кұзыреттілікті қалыптастыру жолдары»

3. И.Д. Бағаева «Мұғалімнің кәсібилігін анықтау»
4. С.Стил ., С.Крутис «Сыни тұрғысынан ойлау технологиясы»
5. «Бағдарлы мектеп және кәсіптік мектеп» журналдары.

ИЗУЧЕНИЕ УРОВНЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СВЯЗИ РОДИТЕЛЕЙ С ПОДРОСТКОМ

*Кикенова А.О., студент
1 курс, специальности: Педагогика и психология
Аркалыкского государственного педагогического
института им. И. Алтынсарина
Научный руководитель: Бузулуцкая Т.М.,
старший преподаватель*

Психологическая связь – это целостная нерушимая связь личности с определенными людьми на фоне внутренних ощущений. Семья в период взросления ребёнка, остаётся значимой и оказывает влияние на формирование его личности, особенно это влияние значимо в подростковом возрасте. Семья создает новую личность или разрушает ее, во власти семьи создание полного психического спокойствия и здоровье ее членов.

Семья поощряет одни личностные качества, одновременно препятствуя другим. От того, как строятся отношения в семье, какие ценности, интересы у ее старших представителей ставятся превыше всего зависит, какими вырастут дети. Семья оказывает воздействие на моральный климат и здоровье всего общества. Ребенок, в период взросления, очень чутко реагирует на поведение взрослых и быстро усваивает уроки, полученные в процессе семейного воспитания. Семья подготавливает ребенка к жизни, является его важным и самым глубоким источником общественных идеалов, закладывает основы гражданского поведения [1].

В настоящее время семья часто сталкивается с социальными и экономическими проблемами общества; семья-защитник личности, убежище и фундамент, хотя, сама при этом испытывает внутренние болезненные противоречия. Связь «родителей и их детей» имеет важнейшее значение для понимания сложившейся структуры семьи, ее актуального состояния и направлений будущего развития. Существует достаточное количество исследовательским путем собранных свидетельств тому, что слабые отношения между родителями и детьми, ненадлежащие навыки общения внутри семьи, а также завышенные или наоборот заниженные ожидания и меры контроля со стороны родителей также связаны с повышенным риском суицида.

Подростки зачастую воспринимают отношение родителей к себе как враждебное или амбивалентное, подозрительное, с установками на обвинение и порицание. В сочетании с показателями позитивного интереса родителей, полученные данные могут быть интерпретированы как острое переживание подростками недостатка тепла и любви со стороны матери и амбивалентности, непонимания и отстраненности со стороны отца. В восприятии подростков, мать более активно включена в процесс воспитания. Ей принадлежит лидирующая роль в семье, в то время как отец более сдержан и по мере взросления подростков фактически уходит, из процесса воспитания, перекладывая все свои обязанности на мать. Что касается родительской позиции матери и отца, то воспитательный стиль матери, оценивается подростками как более устойчивый и стабильный, не претерпевающий существенных изменений [2].

Стремление подростков к автономии и установлению новой, равноправной системы отношений с родителями уравнивается тенденцией к сохранению и укреплению отношений близости с родителями. Показано, что, хотя в обычных условиях подростки предпочитают компанию сверстников, в более напряженных ситуациях они склонны